

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.5.1.29>

TERMINOWOŚĆ KARNYCH ORZECZEŃ PROCESOWYCH W DOCHODZENIU PRZEDPROCESOWYM W SYSTEMIE STANDARDÓW OCHRONY PRAW OSOBY

Artur Donchenko

aspirant

*Naukowo-Badawczego Instytutu Badań nad Problemami Przestępczości imienia Akademika V.V. Stashyca
Narodowej Akademii Nauk Prawnych Ukrainy (Charków, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0001-6283-464X

e-mail: klepka.daria@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcono badaniu terminowości karnych orzeczeń procesowych w systemie mechanizmów zabezpieczenia praw i uzasadnionych interesów danej osoby. Na podstawie analizy kryteriów racjonalności terminów postępowania karnego stwierdzono, że terminowość karnych orzeczeń procesowych jest jednym z mechanizmów zapewnienia takiego prawa. Sformułowano podstawowe elementy skuteczności dochodzenia w sprawie wykroczenia karnego jako jednego ze standardów ochrony praw człowieka. Określono miejsce terminowości w mechanizmie zapewnienia prawa osoby do skutecznego dochodzenia w sprawie wykroczenia karnego. Zwrócono uwagę na zbadanie kwestii mechanizmu zabezpieczenia prawa do obrony. Stwierdzono, że terminowość karnych orzeczeń procesowych w terminie przewidzianym przez obowiązujący Kodeks Postępowania Karnego Ukrainy jest „niewidzialnym” mechanizmem zapewnienia praw i uzasadnionych interesów uczestników postępowania karnego, takich jak: prawo do rozsądności terminów; prawo do ochrony; prawo do skutecznego dochodzenia w sprawie wykroczenia karnego.

Słowa kluczowe: terminowość, karne orzeczenie procesowe, dochodzenie przedprocesowe, rozsądność terminów, prawo do obrony, skuteczność dochodzenia.

TIMELINESS OF CRIMINAL PROCEDURAL DECISIONS OF PRE-TRIAL INVESTIGATION IN THE SYSTEM STANDARDS FOR THE PROTECTION OF PERSONAL RIGHTS

Artur Donchenko

*Postgraduate Student at the Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime
Problems of National Academy of the Law Sciences of Ukraine (Kharkiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0001-6283-464X

e-mail: klepka.daria@ukr.net

Abstract. The article is devoted to the study of the timeliness of criminal procedural decisions in the system of mechanisms to ensure the rights and legitimate interests of the individual. Based on the analysis of the criteria of reasonableness of the terms of criminal proceedings, it is concluded that the timeliness of criminal procedural decisions is one of the mechanisms for ensuring such a right. The main elements of the effectiveness of the investigation of a criminal offense as one of the standards of human rights protection are formulated. The place of timeliness in the mechanism of ensuring the right of a person to an effective investigation of a criminal offense is determined. Attention is paid to the study of the mechanism of ensuring the right to protection. It is concluded that the timeliness of criminal procedural decisions within the period provided by the current CPC of Ukraine is an “invisible” mechanism to ensure the rights and legitimate interests of participants in criminal proceedings such as: the right to reasonable time; rights of defense; the right to an effective investigation of a criminal offense.

Key words: timeliness, criminal procedure decision, pre-trial investigation, reasonable terms, right to defense, efficiency of investigation.

СВОЄЧАСНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У СИСТЕМІ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСОБИ

Артур Донченко

аспірант

*Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташица
Національної академії правових наук України (Харків, Україна)*

ORCID ID: 0000-0001-6283-464X

e-mail: klepka.daria@ukr.net

Анотація. Стаття присвячена дослідженню своєчасності кримінальних процесуальних рішень у системі механізмів забезпечення прав і законних інтересів особи. На підставі аналізу критеріїв розумності строків кримінального провадження зроблено висновок, що своєчасність кримінальних процесуальних рішень є одним із механізмів забезпечення такого права. Сформульовано основні елементи ефективності розслідування кримінального правопорушення як одного зі стандартів захисту прав людини. Визначено місце своєчасності в механізмі забезпечення права особи на ефективне розслідування кримінального правопорушення. Приділено увагу дослідженню питання механізму забезпечення права на захист. Зроблено висновок, що своєчасність кримінальних процесуальних рішень у межах строку, передбаченого чинним Кримінально-процесуальним кодексом України, є «невидимим» механізмом забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, таких як право на розумність строків; право на захист; право на ефективне розслідування кримінального правопорушення.

Ключові слова: своєчасність, кримінальне процесуальне рішення, досудове розслідування, розумність строків, право на захист, ефективність розслідування.

Вступ. Людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України). Зазначене набуває особливого значення в такій галузі права, як кримінальний процес, адже саме в царині кримінальної юстиції людина зазнає найбільшого втручання у свої права. Тому важливе не тільки запровадження стандартів захисту прав особи, залученої до орбіти кримінального провадження, а й розробка якісного й ефективного механізму захисту таких прав. Уявляється, що своєчасне прийняття кримінального процесуального рішення (далі – КПП) під час досудового розслідування є одним із механізмів забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження. Однак така вимога до КПП не має безпосереднього нормативного відбиття ані в національному кримінальному процесуальному законодавстві, ані в міжнародно-правових документах. Тому метою дослідження є аналіз міжнародних стандартів захисту прав і законних інтересів особи й визначення місця своєчасності КПП у механізмі їх забезпечення.

Основна частина. На досягнення поставленої мети необхідним уявляється виконання таких завдань: аналіз критеріїв розумності строків; визначення місця своєчасності в механізмі забезпечення розумності строків кримінального провадження; дослідження співвідношення своєчасності й ефективного розслідування кримінального правопорушення; визначення своєчасності в механізмі забезпечення права на захист.

Матеріал і методи дослідження. Відповідно до мети дослідження нами проаналізовані національні й міжнародні акти, що закріплюють стандарти захисту прав і законних інтересів особи завдяки використанню порівняльно-правового методу, й за допомогою статистичного методу проведено узагальнення судової практики.

Результати та їх обговорення. Ураховуючи обмежений обсяг нашої роботи, ми свідомо обмежились окремими стандартами захисту прав і законних інтересів особи. У сенсі нашого дослідження особливий інтерес становить аналіз таких фундаментальних прав, як право на розумні строки кримінального провадження як однієї зі складових частин права на справедливий суд, право на ефективне розслідування кримінального правопорушення та право на захист.

З метою визначення місця своєчасності КПП у механізмі забезпечення міжнародних стандартів прав особи насамперед уважаємо необхідним звернутись до дефініції такої категорії. Так, уявляється, що своєчасність є стандартом якості КПП, відповідно до якого рішення має бути прийняте в момент, що є об'єктивно необхідним, оптимальним для прийняття такого рішення без невиправданої затримки й невиправданого поспіху в межах строку, передбаченого чинним Кримінально-процесуальним кодексом (далі – КПК) для його прийняття, з огляду на специфіку обставин конкретного кримінального провадження та для досягнення корисного ефекту з максимально можливим рівнем забезпечення прав і законних інтересів учасників процесу.

Ураховуючи такі темпоральні характеристики своєчасності, КПП-логічним видається, по-перше, визначити місце своєчасності в механізмі забезпечення права особи на розумність строків кримінального провадження. Так, відповідно до ч. 1 ст. 28 розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень. Крім того, у постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ таке визначення доповнюється фразою «<...> та розгляду й вирішення справи з метою забезпечення своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту» (Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення, 2014).

Не вдаючись до глибокого аналізу позначеної правової категорії, оскільки це виходить за межі нашого дослідження, контекстно відзначимо, що в доктрині під розумним строком розуміють найкоротший строк розгляду й вирішення кримінальної справи, проведення процесуальної дії або винесення процесуального рішення, достатній для надання своєчасного судового захисту порушених прав, свобод та інтересів, досягнення мети процесуальної дії та взагалі завдань кримінального провадження (Перепелиця, Дробчак, 2017: 178). Водночас підкреслимо, що сама категорія розумності строків є оцінною, тобто такою, що визначається в кожному конкретному випадку з огляду на сукупність усіх обставин вчинення та розслідування кримінального правопорушення (Щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора), 2003).

Що ж до закріплення розумності строків у міжнародно-правових актах, то відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (далі – Конвенція) кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Згідно з прецедентною практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у кримінальних справах «розумний строк», про який йдеться в п. 1 ст. 6 Конвенції, починається з того часу, коли особі було пред'явлено обвинувачення: це може статись як до моменту розгляду справи в суді (рішення у справі «Девір проти Бельгії»), так і з дня арешту, дня, коли відповідна особа була офіційно повідомлена, що проти неї висунуто обвинувачення у справі, або з дня, коли було почате попереднє слідство (рішення у справі «Вемгофф проти Німеччини»). Водночас у цілях п. 1 ст. 6 Конвенції термін «обвинувачення» тлумачиться в його автономному й фактичному значенні – як офіційне повідомлення особи компетентним органом влади про обвинувачення його у вчиненні злочину («Девір проти Бельгії», п. 46; «Паскал проти України», п. 53) (Девір проти Бельгії, 1980), (Паскал проти України, 2011).

Чинним КПК України передбачено, що критеріями для визначення розумності строків кримінального провадження є:

1) складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних і кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу й специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо;

2) поведінка учасників кримінального провадження;

3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень.

Базисом для позначеного нормативного положення була прецедентна практика ЄСПЛ, в якій суд сформулював і неодноразово повторював критерії розумності строків, до яких він відносить складності справи й поведінку заявника й відповідних органів. Що стосується останнього, слід також взяти до уваги те, що поставлено на карту для заявника (Зяя проти Польщі, 2019).

У сенсі нашого дослідження зосередимо увагу на такому критерії розумності строків, як поведінка органів, що здійснюють розслідування кримінального правопорушення. Так, у справі «Беньямінсон проти України» ЄСПЛ зауважує, що стадія попереднього слідства тривала понад чотири роки за такої умови, що були тривалі періоди, під час яких виявляється відсутність слідчих і процесуальних дій (п. п. 104, 106) (Беньямінсон проти України, 2007). В іншому рішенні – «Коберник проти України» – ЄСПЛ, визнаючи порушення ст. 6 Конвенції, зазначив, що державні органи часто не забезпечували одночасну присутність усіх обвинувачених, несвоєчасно викликали свідків і потерпілих і не застосовували до них передбачених заходів забезпечення кримінального провадження. Тобто органи державної влади без поважних причин не застосовували повноваження, надані їм для забезпечення повного, швидкого й неупередженого розслідування та розгляду справи (Коберник проти України, 2013).

Крім того, інтерес у сенсі нашого дослідження становить практика ЄСПЛ, відповідно до якої обвинувачений у кримінальній справі повинен мати право розраховувати на здійснення провадження в його справі з особливою ретельністю, а положення ст. 6 покликані не допускати в кримінальних справах надто тривалого перебування обвинувачуваної особи в стані невизначеності щодо своєї долі (див. п. 89 рішення ЄСПЛ від 02 березня 2006 р. у справі «Нахманович проти Росії» та п. 71 рішення ЄСПЛ від 07 грудня 2006 р. у справі «Іванов проти України») (Узагальнення практики застосування статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод). Таким чином, зволікання прокурора з прийняттям рішення про завершення досудового розслідування або про його закриття може бути визнано порушенням розумних строків.

Також у Постанові Пленуму Верховного Суду України зазначається, що з метою оцінки здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень (у контексті ст. 6 Конвенції) слід враховувати послідовність і своєчасність здійснення процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень; наявність періодів бездіяльності, причини якої мають з'ясуватись у кожному конкретному провадженні; *своєчасність повідомлення особи про підозру* (курсив наш – А.Д.); обґрунтованість відкладення та зупинення кримінального провадження; своєчасність призначення кримінального провадження до судового розгляду <...> (Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення, 2014).

З наведеного можна зробити обґрунтований висновок, що своєчасність КПК є одним із механізмів забезпечення розумності строків. Адже зволікання осіб, що здійснюють кримінальне провадження, з прийняттям рішень під час досудового розслідування несумісне із засадою розумності строків.

Наступним стандартом захисту прав особи, на який вважаємо необхідним звернути увагу у контексті дослідження своєчасності КПК у системі механізмів забезпечення прав і законних інтересів особи, є ефективність розслідування кримінального правопорушення. Із цього приводу зазначимо, що кримінальна процесуальна діяльність за своєю суттю є безперервним процесом прийняття та реалізації процесуальних рішень; саме від обрання правильного й необхідного моменту їх постановлення компетентними посадовими особами й залежить можливість забезпечення швидкого та якісного досудового розслідування. У науковій літературі вагомо зазначають, що своєчасність прийняття рішень, їх законність, обґрунтованість і вмотивованість визначає рівень ефективності всієї системи кримінальної процесуальної діяльності (Аленін, 2012).

У такому сенсі цікавим видається те, що Конвенція не містить прямого обов'язку держави щодо проведення ефективного досудового розслідування, однак системне тлумачення ст. ст. 1-5, 8, 14 і Протоколу № 1 до Конвенції надає підстави стверджувати, що обов'язок ефективного досудового розслідування все ж таки існує. Окрім того, до такої категорії неодноразово звертався й ЄСПЛ у своїй практиці, хоча здебільшого у справах щодо порушення ст. 2 Конвенції, а саме права на життя. Так, у своєму рішенні у справі «Мак-Канн та інші проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ повторює, що вимога оперативного розгляду справи непрямо передбачена в процесуальній частині ст. 2 Конвенції, тому від установ державної влади вимагається провести за власною ініціативою докладне й ефективне розслідування потенційних порушень норм ст. 2 Конвенції (Мак-Канн та інші проти Сполученого Королівства, 1995).

Крім того, поняття ефективності розслідування розглядається у справі «Сергій Шевченко проти України», де вказано, що система, яка вимагається ст. 2 Конвенції, має передбачати незалежне й безстороннє розслідування, що відповідає певним мінімальним стандартам щодо ефективності. Таким чином, компетентні органи мають діяти з належною наполегливістю та за своєю ініціативою порушувати провадження, яке здатне, по-перше, встановити обставини, за яких сталась подія, і недоліки діяльності системи; по-друге, встановити, хто саме з представників державних органів був причетний до події. Також існує вимога щодо оперативності й розумної швидкості такого розслідування, що передбачено у справі «Холодков і Холодкова проти України» (Холодков проти України, 2015). У справі «Начова проти Болгарії» (Nachova v. Bulgaria) суд відзначає, що розслідування не буде ефективним доти, доки всі докази не будуть детально вивчені, а висновки не будуть обґрунтовані (Шевченко проти України, 2006).

Таким чином, практика ЄСПЛ визначає мінімальні стандарти ефективності розслідування, які містять вимоги щодо розслідування незалежними, безсторонніми й підконтрольними громадськості органами, а також стосовно того, що органи влади повинні діяти зі зразковою ретельністю та оперативністю. Тож розумність строків досудового розслідування є одним зі стандартів його якості, а отже, своєчасність КПП є одним з інструментів забезпечення ефективності досудового розслідування.

Крім того, у контексті досліджуваного питання не можна оминати увагою механізм забезпечення права особи на захист. Так, у рішенні Верховного Суду від 08 грудня 2020 р. у справі № 278/1306/17 наголошується, що момент, коли особа має бути повідомлена про підозру, вирішується стороною обвинувачення, виходячи з потреб розслідування та інших обставин провадження. Хоча в обставинах провадження, коли був лише один учасник дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП), який міг підозрюватися в скоєнні злочину, передбаченого ст. 286 Кримінального кодексу (далі – КК), і не заперечував своєї причетності до подій, важко знайти пояснення такого спізнілого повідомлення про підозру. Водночас під час розгляду справи суд зобов'язаний взяти до уваги цю обставину в сукупності з іншими, щоб оцінити, чи були забезпечені сторони захисту достатнім часом і можливістю для підготовки захисту. Мало того, сторона захисту спеціально наголошувала на тому, що засуджений отримав статус підозрюваного напередодні передання обвинувального акта до суду (Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, 2020).

У сенсі зазначеного варто звернутися до § 3(b) ст. 6 Конвенції, яким встановлено, що кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше право мати час і можливість, необхідні для підготовки свого захисту. Наведені положення слід застосовувати з урахуванням практики ЄСПЛ. Так, у своїй практиці суд зазначає, що § 3 (b) ст. 6 Конвенції передбачає, що дії, пов'язані з ґрунтовним захистом, можуть містити все, що «необхідне» для підготовки до судового розгляду. Обвинувачений повинен мати можливість організувати свій захист у належний спосіб і без обмежень щодо можливостей вживати всіх засобів захисту під час судового розгляду, а також впливати на його результат (п. 53 рішення у справі “Can v. Austria”; п. 51 рішення у справі “Gregačević v. Croatia”). § 3(b) ст. 6 Конвенції захищає обвинуваченого від квапливого судового розгляду (див. рішення у справах “Kröcher and Möller v. Switzerland”, “Bonzi v. Switzerland”, “Borisova v. Bulgaria”, п. 40; “Malofeyeva v. Russia”, п. 115; “Gafgaz Mammadov v. Azerbaijan”, п. п. 76–82). Хоча важливо здійснити провадження протягом належного строку, але не можна задля цього жертвувати процесуальними правами однієї зі сторін (п. 540 рішення у справі “ОАО Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia”) (Глов'юк, Дроздов, 2021).

Таким чином, своєчасність КПП є одним з інструментів забезпечення права особи на захист. Адже затягування з повідомленням про підозру й надмірна квапливість зі спрямуванням обвинувального акта до суду порушує фундаментальне право особи на захист.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що своєчасність КПП у межах строку, передбаченого чинним КПК України, є «невидимим» механізмом забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження. І хоча такий стандарт якості КПП і не має свого безпосереднього нормативного закріплення, водночас є ефективним механізмом забезпечення таких прав особи, як розумність строків, забезпечення права на захист, право на ефективне розслідування кримінального правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Аленін Ю.П. Прийняття процесуальних рішень за новим кримінальним процесуальним законодавством України : навчально-методичний посібник. Одеса : Фенікс, 2012. 138 с.
2. Беньямінсон проти України : Рішення Європейського суду з прав людини від 26 липня 2007 р. (Заява № 31585/02). База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_283.

3. Глов'юк І.В., Дроздов О.М. Чим відрізняється закінчення від завершення досудового розслідування з погляду допустимості доказів. *Закон і бізнес* : вебсайт. URL: https://zib.com.ua/ua/147094-chim_vidriznyaetsya_zakinchennya_vid_zavershennya_dosudovogo.html.
4. Зая проти Польщі : Рішення Європейського суду з прав людини від 16 травня 2019 р. (Заява № 45751/10). *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-ziajya-proti-polshhi-pres-reliz/>.
5. Мак-Канн та інші проти Сполученого Королівства : Рішення Європейського суду з прав людини від 27 вересня 1995 р. *Академія адвокатури України*. URL: http://aau.edu.ua/static/pdf/art2_judg1.pdf.
6. Коберник проти України : Рішення Європейського суду з прав людини від 25 липня 2013 р. (Заява № 45947/06). *Дебет-Кредит* : вебсайт. URL: <https://docs.dtkr.ua/list/1079.1.344?page=3>.
7. Перепелиця С.І., Дробчак Л.В. Окремі аспекти дотримання «розумних строків» в кримінальному провадженні. *Форум права*. 2017. № 4. С. 177–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_4_30.
8. Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 08 грудня 2020 р. у справі № 278/1306/17. *Закони* : вебсайт. URL: https://zakon.cc/court/document/read/94264608_6534421e.
9. Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 р. № 1-12/2003 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) / Конституційний Суд України. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03>.
10. Узагальнення практики застосування судами загальної юрисдикції першої та апеляційної інстанцій при здійсненні судочинства у кримінальних справах статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року за 2011 – перше півріччя 2012 року. *Закон і бізнес* : вебсайт. URL: https://zib.com.ua/ua/print/33771-uzagalnennya_praktiki_zastosuvannya_staty_3_5_6_konvencii_p.html.
11. Холодков і Холодкова проти України : Рішення Європейського суду з прав людини від 07 травня 2015 р. (заява № 29697/08). *Національна школа суддів України* : вебсайт. URL: <http://www.nsj.gov.ua/files/1442242143%D0%A5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D1%96%20%D0%A5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf>.
12. Шевченко проти України : Рішення Європейського суду з прав людини у справі від 04 квітня 2006 р. (заява № 32478/02). *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_012#Text.

Reference:

1. Alenin, Yu.P. (2012) Pryiniattia protsesualnykh rishen za novym kryminalnym protsesualnym zakonodavstvom Ukrainy : navch.-metod. posibnyk. [Adoption of procedural decisions under the new criminal procedural legislation of Ukraine: teaching method. manual] Odesa: Feniks, 138 s.
2. Beniaminson proty Ukrainy: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Benjaminson v. Ukraine: Judgment of the European Court of Human Rights] vid 26.07.2007 r. (Zaiava № 31585/02) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_283.
3. Hloviuk, I., Drozdov, O. Chym vidrizniaetsia zakinchennia vid zavershennia dosudovoho rozsliduvannia z pohliadu dopustymosti dokaziv. [What is the difference between the conclusion and the completion of the pre-trial investigation in terms of the admissibility of evidence.] *Zakon i biznes*. URL: https://zib.com.ua/ua/147094-chim_vidriznyaetsya_zakinchennya_vid_zavershennya_dosudovogo.html.
4. Ziaia proty Polshchi: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 16.05.2019 r. [Zyaja v. Poland: Judgment of the European Court of Human Rights] (Zaiava № 45751/10) URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-ziajya-proti-polshhi-pres-reliz/>.
5. Mak-Kann ta inshi proty Spoluchenoho Korolivstva: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 27.09.1995 r. [McCann and Others v. The United Kingdom: Judgment of the European Court of Human Rights] URL: http://aau.edu.ua/static/pdf/art2_judg1.pdf.
6. Kobernyk proty Ukrainy: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 25.07.2013 r. [Kobernyk v. Ukraine: Judgment of the European Court of Human Rights] (Zaiava N 45947/06) URL: <https://docs.dtkr.ua/list/1079.1.344?page=3>.
7. Perepelytsia, S.I., Drobchak, L.V. (2017) Okremi aspekty dotrymannia «rozumnykh strokiv» v kryminalnomu provadzhenni. [Some aspects of compliance with "reasonable deadlines" in criminal proceedings]. *Forum prava*. № 4. pp. 177–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_4_30.
8. Postanova Pershoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnogo sudu Verkhovnoho Sudu [Resolution of the First Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court] vid 8.12.2020 r. u spravi № 278/1306/17. URL: https://zakon.cc/court/document/read/94264608_6534421e.
9. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 30 sich. 2003 r. № 1-12/2003 u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen chastyiny tretoi statti 120, chastyiny shostoї statti 234, chastyiny tretoi statti 236 Kryminalno-protsesualnogo kodeksu Ukrainy (sprava pro rozghliad sudom okremykh postanov slidchoho i prokurora) [Judgment of the Constitutional Court of Ukraine of 30 January 2003 № 1-12 / 2003 in the case of the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine on the constitutionality of the provisions of part three of Article 120, part six of Article 234, part three of Article 236 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (case on consideration by the court of certain resolutions of the investigator and prosecutor)] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03>.

10. Uzahalnennia praktyky zastosuvannya sudamy zahalnoi yurysdyksii pershoi ta apeliatsiinoi instantsii pry zdiisnenni sudochynstva u kryminalnykh spravakh statei 3, 5, 6 Konvencii pro zakhyt prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku za 2011 – pershe pivrichchia 2012 roku [Generalization of the practice of application by courts of general jurisdiction of the first and appellate instances in criminal proceedings of Articles 3, 5, 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 for 2011 – first half of 2012] URL: https://zib.com.ua/ua/print/33771-uzagalnennya_praktiki_zastosuvannya_statey_3_5_6_konvencii_p.html.
11. Kholodkov i Kholodkova proty Ukrainy: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 7.05.2015 r. [Kholodkov and Kholodkova v. Ukraine: Judgment of the European Court of Human Rights] (zaiava № 29697/08) URL: <http://www.nsj.gov.ua/files/1442242143%D0%A5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D1%96%20%D0%A5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf>.
12. Shevchenko proty Ukrainy: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi vid 4.04.2006 r. [Shevchenko v. Ukraine: Judgment of the European Court of Human Rights] (zaiava № 32478/02) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_012#Text.